

Cirkulärnr: 1991:162
Diariernr: 1991:2440
Handläggare: Leif Klingensjö
Lena Sandström
Avdsek: AK ÄldreIfo
J Komrätt
Datum: 1991-11-12
Mottagare: Kommunstyrelsen
Socialnämnden
Kommundelsnämnden
Sociala distriktsnämnden
Rubrik: Tingsrättsdomen i Hedemora mot den före detta
avdelningschefen vid socialtjänsten

Tingsrättsdomen i Hedemora mot den före detta avdelningschefen vid socialtjänsten

Tingsrätten i Hedemora har dömt en före detta avdelningschef vid socialtjänsten till tjänstefel enligt 20 kap 1 § första stycket brottsbalken. Brottspåföljden blev sextio dagsböter à 100 kronor.

BAKGRUND

I 20 kap 1 § första stycket anges vad som avses med tjänstefel.

"Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning genom handling eller underlåtenhet åsidosätter vad som gäller för uppgiften skall dömas för tjänstefel till böter eller fängelse i högst 2 år. Om gärningen med hänsyn till gärningsmannens befogenheter eller uppgiftens samband med myndighetsutövningen i övrigt eller till andra omständigheter är att anse som ringa, skall inte dömas till ansvar."

Åklagaren hävdar att den före detta avdelningschefen gjort sig skyldig till tjänstefel genom att hon förhållit sig passiv och inte vidtagit någon åtgärd i ett ärende där hon genom en minnesanteckning från polisen underrättats om att misstanke om barnmisshandel fanns hos en privat person.

Den tilltalade förnekade att hon varit passiv och hävdade att hon när minnesanteckningen kom in gjort en bedömning av ärendet och bedömt att andra ärenden måste gå före det aktuella. Hon förnekade oaktsamhet och angav att bristande personalresurser varit orsaken till att ärendet fick vänta i tio dagar på att tilldelas en handläggare.

TINGSRÄTTENS BEDÖMNING

Myndighetsutövning

Tingsrätten uttalar beträffande detta bl a följande. Begreppet för närmast "tanken till beslut och andra avgöranden angående förmån eller skyldighet för enskild handläggning. Termen omfattar emellertid även en betydande del av det beredande arbete som utförs som underlag för de offentliga organens avgöranden. För offentliga organ som har verkställande och liknande uppgifter torde myndighetsutövning även omfatta praktiskt arbete och fysiska ingripanden. Enligt tingsrättens uppfattning är det helt klart att de arbetssituationer och de handlingsmoment vid socialförvaltningen i Hedemora, som åtalet rör, är myndighetsutövning i brottsbalkens mening".

Handlingsplikt

I detta avsnitt anför tingsrätten bl a:

"Redan det förhållandet att polisen formulerar ett detaljerat skriftligt meddelande om barnmisshandel och sänder det till socialförvaltningen ger anledning för dennes tjänstemän

att vidtaga åtgärder. Vidare är innehållet varslande. Där står barnens ålder, 4 år respektive 3 månader, att anmälaren är väldigt orolig för barnen som enligt henne skulle bli misshandlade av föräldrarna.

Där står vidare om kontakt med en distriktssköterska, som ska vara förtvivlad över barnens situation. Det framgår även att avflyttning var förestående och att anmälaren ville att det snabbt gjordes något för barnen. Tingsrätten anser att minnesanteckningens ankomst och innehåll har givit en mycket konkret anledning att omedelbart vidtaga åtgärd. Handlingens datum, 1990-05-24, dvs fyra dagar tidigare borde ha understrukt behovet av skyndsamhet".

Tingsrätten säger vidare beträffande prioriteringen av ärendet som mindre brådskande än andra.

"Chefens och socialsekreterarens berättelser ger dock intrycket av att de ägnat sig åt ingående överväganden av vilka tveksamheter i situationen som talade emot att något behövde göras. Av deras uppgifter framgår även att de kommit till den slutsatsen att det inte skulle vara ett akut skede, vilket följdaktligen motiverade att ingenting utträttades. Enligt tingsrättens bedömning är det långt i från troligt att avdelningschefen som är en omvitnat erfaren och skicklig socialtjänsteman, och socialsekreteraren, som sedan april haft kontakt med ärendet upprepade gånger blivit kontaktad av anmälaren och två gånger av distriktssköterskan, skulle ha kunnat prestera en så felaktig slutsats som att det inte var någon brådskande att ingripa. Versionerna av deras överväganden den 28 maj betraktas därför som uppgifter, måhända omedvetet, lämnade för att öka förståelsen för att ingenting utträttades i ärendet. Med hänsyn härtill föreligger inte något i utredningen som föranleder tingsrätten till annan uppfattning än att minnesanteckningen var en mycket konkret anledning till omedelbar åtgärd från avdelningschefens sida. Minnesanteckningens ankomst och innehåll kvalificerade nämligen ärendet till att vara ett ärende om misshandel av barn. Som sådant skulle det enligt gällande tjänsteföreskrift gå före alla andra ärenden."

Tingsrätten fortsätter:

"Vad gäller frågan huruvida avdelningschefens kännedom om det pågående ärendet varit en faktor som under den 28 maj och det närmast därefter följande dagarna utgjort en anledning till att vidtaga åtgärd, gör tingsrätten följande övervägande. Det är utrett att avdelningschefen redan i januari 1990 fick kännedom om att ärendet kommit in. Hon fick den 24 april information om att distriktssköterskan ringt och anmält saken. Hon fick höra att familjen betecknades som konstig och deltog i handläggningen genom att föreslå hembesök. Efter det att anmälaren ringt till socialsekreteraren blev avdelningschefen av denne uppmärksammas på ärendet. Avdelningschefen fick veta att sköterskan ringt den 18 maj. Slutligen är angående avdelningschefens kännedom om ärendet utrett att hon av socialsekreteraren den 28 maj 1990 fick veta att han inte gjort något hembesök eller vidtagit någon annan åtgärd beträffande den tyska familjen. Tingsrätten anser att det är vanskligt att bedöma hur mycket av information om enskilt ärende som en avdelningschefs arbetssituation har möjlighet och anledning att hålla aktuell under några månaders tid. Som visats i målet har avdelningschefen dock vid upprepade tillfällen fått kontakt med ärendet och hon har lämnat viss handledning. Den vetskapen som hon därigenom ägde samt det för henne bekanta, att just en distriktssköterska engagerat sig genom kontakt med socialkontoret borde ha talat för att något nu borde göras, särskilt som avdelningschefen visste att tidigare beslutat hembesök inte blivit av."

Sammanfattningsvis anser tingsrätten med hänvisning till det anförda att det för avdelningschefen förelåg en plikt att vidtaga åtgärd i ärendet.

Vad som gällde för uppgiften

Tingsrätten fortsätter:

"I fråga om vad eller vilka åtgärder som borde vidtagas anser tingsrätten att avdelningschefen omedelbart skulle ha beordrat handläggare att ringa anmälaren, distriktssköterskan och polisen samt någon granne till den tyska familjen för att informera

sig om dagsläget. Om handläggaren förklarade att det inte skulle hinnas med hänsyn till andra uppgifter borde avdelningschefen ha beordrat vederbörande att lägga allt annat åt sidan med förklaring att det gällde ett ärende om barnmisshandel som går före allt. Om ingen handläggare kunde påträffas omgående, borde avdelningschefen ha gjort sakerna själv. För den händelse att de upplysningar som lämnades vid telefonsamtalen inte fullständigt dementerade misstankarna eller om osäkra eller inga upplysningar kunde fås på en gång, borde handläggaren eller avdelningschefen genast ha åkt bil ut till Vikmanshyttan och hälsat på den tyske familjen. Detta är enligt tingsrättens uppfattning vad som jämte föreskriften i 50 § Socialtjänstlagen var naturligt att göra och därför vad som gällde för uppgiften."

Tingsrätten konstaterar därefter att avdelningschefen genom underlåtenhet vid myndighetsutövning åsidosatt vad som gällde för uppgiften.

Aktsamhetskravet

Tingsrätten fortsätter:

"Nästa fråga i målet är om avdelningschefen varit oaktsam, något som åklagaren påstått men som hon förnekat. Vid prövningen i denna del är det av betydelse vilka krav som bör ställas inom kommunal socialtjänst, vilket grad av omsorg som uppgiften krävt, om arbetsbelastning, mängd av akuta ärenden och resursbrist inverkat på möjligheterna att arbeta, samt tjänstemannens ställning, erfarenhet och kompetens.

Aktsamhetskravet för chefer och handläggande personal inom kommunal socialtjänst påverkas av att verksamheten till betydande del är lagreglerad och innebär rättstillämpning. Detta medför att man inom socialtjänsten bör ställa höga krav på korrekta och ändamålsenliga insatser av dessa personalkategorier. Då dessutom en del av arbetet är avvägningar mellan behovet av offentlighetsrättsliga ingripanden och människornas självbestämmanderätt och integritet är höga krav än mer påkallade.

Beträffande graden av den omsorg som ärenden om barnmisshandel i allmänhet kräver, får tingsrätten slå fast, att intresset av att främja barns fysiska och psykiska välbefinnande intar en framskjuten ställning i svenskt samhällsliv. I konsekvens härmed har för de offentliga organens verksamhet i många fall vidtagits särskilda åtgärder för att tillgodose detta intresse. Exempel härpå är socialtjänstlagens särskilda avsnitt angående barn och ungdom, samt avsnittet angående anmälan om misshandel m m mot underåriga, lagstiftningen med särskilda bestämmelser om vård av unga och, som framkommit i detta mål, socialförvaltningarnas prioriteringsgrund till förmån för ärenden om barn. Mot denna bakgrund är det naturligt att kravet på omsorg och aktsamhet för de offentliga tjänstemän, som bland sina arbetsuppgifter har att förebygga och hindra misshandel av barn, måste sättas högt.

Som framkommit i målet har avdelningschefens avdelning en hård arbetsbelastning, personalbrist, ett tjugotal angelägna ärenden rörande barn och hon hade, framställningar och konsekvensbeskrivningar till trots, inte fått förstärkningar. Det är uppenbart att sådana förhållanden i allmänhet påverkar ansvarsbilden för den som påstås ha underlåtit att lösa någon uppgift. I avdelningschefens fall är situationen dock speciell. Hon hade en mycket klar prioriteringsregel att följa. Ärendet om barnmisshandel skulle gå före alla andra uppgifter och det fanns så vitt framkommit endast ett eller möjligen två ärenden som med den prioriteringen kunde konkurrera om avdelningens resurser. I den situationen är, vid en prövning av oaktsamhet hos den som varit passiv, arbetsbelastning, resursbrist och mängden av ärenden med lägre prioritering utan betydelse.

M.S. var avdelningschef och även socialchefens ställföreträdare. Hon är av samtliga vittnen bedömd som en erfaren socialtjänsteman med hög kompetens. Härav följer vid prövning av aktsamhetsrekvisitet att man på hennes agerande får ställa krav anpassade till den ställning hon hade och den betydande förmåga hon äger.

Då det ska avgöras om avdelningschefen har varit passiv av oaktsamhet, ställer tingsrätten hennes beteende i den aktuella situationen mot den aktsamhetsnivå och det krav på

vakenhet och effektivitet som de nyligen redovisade faktorerna motiverar. Vid prövningen är utgångspunkten att straffbarhet inte är motiverad vid varje avvikelse från det önskade handlandet. Det måste finnas ett straffritt utrymme för normal mänsklig ofullkomlighet. Först när man klart har underskridit den kvalitetsnivå som efter en allsidig bedömning är motiverad, fyller straffansvaret för oaktsamhet en funktion.

Utredningen ger ett övertygande besked om att avdelningschefen har varit oaktsam. Åklagaren har således mot hennes nekande styrkt sin talan i denna del.

Tingsrätten finner inte någon omständighet har framkommit i målet som kan föranleda att gärningen är att anse som ringa."

Svenska Kommunförbundets kommentarer

Förhållandena inom individ- och familjeomsorgsavdelningarna är på många håll svåra. Resursbrist i form av personal och ekonomiska medel existerar. Dessa problem måste lösas i samarbete mellan politiker och tjänstemän.

Mål, utvärderingar och tydligare beskrivningar av verksamheten måste utvecklas.

På flera områden måste utvecklingsarbete komma till stånd för att förbättra verksamhetens innehåll.

Omsorgen om barn måste prioriteras. Är detta inte möjligt måste tydliga signaler vidarebefordras till ansvariga chefer och politiker. I vissa fall kan det finnas behov att se över den egna kommunens dokumentation och handlingsrutiner inom individ- och familjeomsorgens område.

Frågor med anledning av detta cirkulär besvaras av Leif Klingensjö, tfn 08-772 43 28 och Lena Sandström, tfn 08-772 43 34

SVENSKA KOMMUNFÖRUNDET
Allmän kommunalpolitik
Äldre-, individ- och familjeomsorg

Karl-Axel Johansson

Leif Klingensjö